Ulkoasiainministeriö NEUVOSTORAPORTTI UM2015-01023

POL-30 Birkstedt Johanna 21.07.2015

Asia
Ulkoasiainneuvosto 20.7.2015; yhteenvetoraportti

Kokous
Ulkoasiainneuvosto 20.07.2015

Korkeaa edustajaa ja muita Iranin ydinohjelmaneuvotteluihin osallistuneita kiitettiin historiallisesta sopimuksesta, jonka nähtiin parhaassa tapauksessa voivan avata Irania ja vaikuttavan positiivisesti Lähi-idän alueen dynamiikkaan. Sopimuksen toimeenpano on avainkysymys. Sopimus tarjoaa mahdollisuuden uuteen pohjaan EU:n ja Iranin suhteille. Annetuissa päätelmissä vahvistettiin EU:n tuki sopimukselle.

YK:n erityislähettiläs León kertoi Libyan poliittisesta prosessista. Alustavasta sopimuksesta ulos jäänyt Tripolin GNC on saatava mukaan neuvotteluihin keppien ja porkkanoiden avulla. Yhtenä keppinä voi olla uhka pakotteista.

Käytiin lounaskeskustelu Tunisian PMI Habib Essidin sekä UMI Taïeb Baccouchen kanssa; Tunisian tilanteesta annettiin myös päätelmät.

Lähi-idän rauhanprosessista lyhyt keskustelu ja päätelmät . Aihe pysyy vahvasti EU:n agendalla. Tilanne heikentyy eikä edellytyksiä rauhanprosessin käynnistämiseksi ole näköpiirissä. EU:n tulisi keskittyä Gazan tilanteen parantamiseen; luottamuksen lisäämiseen parantamalla elinoloja kentällä; sekä valmistautumiseen poliittisen prosessin käynnistämiseksi.

Hyväksyttiin ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva toimintasuunnitelma. Muissa asioissa esillä olivat Makedonia, Bosnia-Hertsegovina, Venäjänkieliset media-aloitteet, EUNAVFOR MED-operaatio sekä Kuuba ja Kolumbia.

Päätelmät myös muuttoliikkeestä, energiadiplomatiasta, ilmastodiplomatiasta, Afganistanista, Pakistanista, Malista ja Keski-Afrikan tasavallasta.

1. **Asialistan hyväksyminen (10909/15)**

Hyväksyttiin.

2. **A-kohtien luettelon hyväksyminen (10910/15 + ADD 1)**

Hyväksyttiin, näiden joukossa päätelmät koskien ilmastodiplomatiaa, Afganistania, Pakistania, energiadiplomatiaa, Malin tilannetta, Keski-Afrikan tasavaltaa, kansainvälistä asekauppaopimusta sekä muuttoliikettä mm. Vallettan marraskuisen huippukokouksen valmistelujen näkökulmasta.

3. Iran (11035/15)

KE/VPJ esitti kiitokset Itävallan hallitukselle, joka tarjosi neuvottelupaikan, sekä neuvotteluihin osallistuneille Isolle-Britannialle, Ranskalle ja Saksalle sekä EU:n ulkopuolisille Yhdysvalloille, Venäjälle ja Kiinalle. Sopimus on historiallinen, ja se on vahva ja pitävä. Se on yksityiskohtainen, mikä vähentää tulkinnanvaraa ja lisätä luottamusta. Sopimus on ennen kaikkea non-proliferaatiosopimus, joka lisää turvallisuutta sekä Lähi-idän alueella että laajemmin. Sen myötä Iranille avautuu mahdollisuus aiempaa rakentavampaan rooliin alueella ja kansainvälisessä yhteisössä. Lisäksi sopimus on osoitus diplomatian ja monenkeskisten rakenteiden voimasta. Sopimuksen vaikein osa, toimeenpano, on kuitenkin vasta edessäpäin. Tullakseen voimaan sopimus on hyväksyttävä Iranin parlamentissa ja Yhdysvaltojen kongressissa. EU:n ja Iranin suhteisiin sekä Lähi-idän ja Persianlahden alueeseen voidaan palata tarkemmin syyskuun epävirallisessa Gymnich-kokouksessa. On tärkeää, että EU:n viestintä sopimuksesta on yhtenäinen sekä kaikkien sopimuspuolten suuntaan että niiden suuntaan, jotka eivät olleet mukana neuvottelupöydässä.

Ministerit kiittivät puheenvuoroissaan korkeaa edustajaa, hänen edeltäjiään Solanaa ja Ashtonia sekä neuvotteluihin osallistuneita jäsenmaita historiallisesta sopimuksesta. Myös Venäjän rakentavaa roolia kiiteltiin. Sopimus osoitti, että diplomatialla on yhä paikkansa, mikä antaa uskoa rauhanomaisiin ratkaisuihin myös muissa alueen konflikteissa. Neuvotteluformattia pidettiin hyvänä. Sopimuksen arvioitiin olevan hyvä ja vahva jo itsessään, mutta erityisen hyvänä sitä pidettiin verrattuna tilanteeseen ilman sopimusta. Nyt on tärkeää rakentaa luottamusta osapuolten välillä; sitä varten sopimuksen tiukka seurantamekanismi on oleellinen. Myös IAEA:lle annettiin vahva tuki. Sopimuksen katsottiin tarjoavan Iranille mahdollisuuden avautua ja sen uskottiin vaikuttavan positiivisesti Lähi-idän ja Persianlahden maiden välisiin suhteisiin. Sopimus tarjoaa myös uuden pohjan myös EU:n ja Iranin välisille taloussuhteille. Talouden rinnalla painotettiin yhteistyötä turvallisuus- ja ihmisoikeuskysymyksissä. Samalla, kun sopimus nähtiin mahdollisena uutena alkuna, painotettiin realismia. Se, mitä Iran itse tekee, on oleellista). EU:n oikeanlaista viestintää pidettiin tärkeänä: sen on pyrittävä vakuuttamaan epäilijät sopimuksen eduista.

Hyväksyttiin päätelmät, joissa kiitetään saavutettua ydinsopimusta, vahvistetaan sopimus ja annetaan täysi tuki YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmalle 2231, joka hyväksyttiin samana päivänä. Päätelmissä painotetaan kaikkien osapuolten tarvetta sitoutua sopimuksen toimeenpanoon ja annetaan tuki IAEA:lle. Sopimuksen odotetaan vaikuttavan positiivisesti EU:n ja sen jäsenmaiden sekä Iranin välisiin suhteisiin sekä alueen turvallisuuteen. KE tarkastelee alueellisia yhteistyömahdollisuuksia ja neuvosto palaa asiaan lähikuukausina.

4. Libya

Neuvoston vieraana oli YK:n erityislähettiläs Bernardino León, joka kuvasi Libyan poliittista tilannetta, turvallisuustilannetta sekä jatkoaskelia. Todettiin, että Libyan osapuolten välillä saavutettu sopimus on pieni askel pitkällä tiellä sopuun. Se on osasopimus, jota on pidettävä välivaiheena ennen lopullisen sopimuksen saavuttamista. Nyt tehtävänä on saada mukaan siitä ulos jättäytynyt Tripolin varjohallitus (GNC). Osasopimus on nyt parafoitu kaikkien muiden neuvottelukumppaneiden paitsi GNC:n välillä. Mukana on Misratan, Tobrukin, Benghasin ja muiden kuntien edustajia. Jopa Tripolin neljä tärkeintä aseistettua ryhmittymää ovat halukkaita osallistumaan sopimukseen. León tapaa näitä ryhmiä myöhemmin samalla viikolla Maltalla. GNC on ilmoittanut, että se on edelleen mukana neuvotteluissa kovine vaatimuksineen, mutta nyt siltä kaivataan näyttöä. Neuvottelut on tarkoitus käynnistää uudelleen lähipäivinä hallituksen kokonpanosta ja sopimuksen liitteistä.

Turvallisuustilanne Libyassa jatkuu heikkona. ISIL on vallannut helposti alueita ja se pysyy vakavana uhkana. Sen arvellaan lähiaikoina lisäävän iskujaan epävakauttaakseen tilannetta ja estääkseen poliittisen sopimuksen syntymisen. Sitä vastaan on pyrittävä toimimaan jo ennen poliittista sopimusta ja yhtenäishallitusta. Länsi-Libyassa tilanne säilynee vakaana, mutta Itä-Libyassa tilanne on vaikea. Mikään osapuoli ei ole riittävän vahva voittaakseen, eikä konfliktille näy loppua. Benghasin tilanne on ratkaistava, jotta voidaan saada aikaan pysyvä ratkaisu. Etelässä vuosikausia kestäneelle konfliktille ei näy loppua. Jos/kun poliittinen sopimus saavutetaan, kv. yhteisön tuki on välttämätöntä. Myös EU:n on Libyan tärkeimpänä talous- ja turvallisuuskumppanina oltava läsnä. Libyalaiset eivät pysty vastaamaan yksin omasta turvallisuudestaan, sillä ei ole siihen riittäviä rakenteita.

Komissio kertoi 100 miljoonan euron tukipaketista Libyalle, joka on toimeenpantavissa heti, kun yhtenäisyyshallitus on muodostettu. Toimien koordinointi on välttämätöntä. Resursseja puuttuu erityisesti terveydenhuollosta, maahanmuuttoa hallinnoivilta tahoilta ja koulutuksesta. Myös Libyan humanitaarinen tilanne on vakava. Komissio on päättänyt nostaa rahoitusmääräänsä, ja toivoo jäsenmailta samaa.

Ministerit ilmaisivat tukensa alustavalle sopimukselle ja Leónin diplomaattisille pyrkimyksille. GNC:n osallistumishalukkuudesta ja ilman sitä etenemisen mahdollisuuksista kuultiin myös varauksellisempia näkemyksiä, joissa katsottiin että ilman GNC:tä hallitus ei pysty takaamaan Libyassa turvallisuutta ja oikeusvaltiota. Katsottiin, että porkkanana EU:n ja kv. yhteisön tulisi viestittää Libyan suuntaan haluaan tehdä yhteistyötä, kun yhtenäisyyshallitus on muodostettu. Liittyen EU:n tukeen muistutettiin, että Libya ei ole köyhä valtio. Öljyvarat on saatava oikeaan käyttöön, eikä jälleenrakennus voi jäädä pelkästään EU:lle. Korostettiin yhtäältä EU:n tukea Libyalle taloudessa, turvallisuudessa ja instituutioiden rakentamisessa hallituksen muodostamisen jälkeen ja toisaalta tukea ISILin-vastaisissa toimissa jo ennen yhtenäishallitusta. ISILin-vastaisessa yhteistyössä voitaisiin edetä jo nyt mm. vahvistamalla naapurimaiden kapasiteettia ja keräämällä tietoa ISILin toiminnasta Libyassa.

Keskustelussa nousi esille myös sunnuntaina kidnapattujen neljän italialaisen tapauksen ja useat puheenvuoroja käyttäneistä jäsenmaista lupasivat solidaarisuuttaan ja apuaan Italialle.

Keskusteltiin mahdollisuudesta asettaa pakotteita GNC:n kovan linjan edustajia vastaan, johon liittyen näkemyksissä oli eroja sen suhteen, tukisivatko ne prosessia vai olisivatko sille enemmän haitaksi. Todettiin, että pakotteiden uhka voisi toimia tehokkaana painostuskeinona.

Keskustelun yhteenvedossa todettiin EU:n valmius edetä pakotteissa poliittista prosessia blokkaavia tahoja vastaan, mikäli se nähdään tarpeellisena; tukea kansallisen yhtenäisyyden hallitusta sekä taloudellisesti että turvallisuuden osalta ja tehdä yhteistyötä ISILin-vastaisessa taistelussa jo ennen yhtenäisyyshallituksen muodostamista. EUNAVFOR MED -operaation osalta on todettavissa, että operaatio saavuttaa täyden suorituskykynsä noin viikon kuluttua. YKTN-keskustelua seurataan läheisesti ja siihen palataan lähiviikkoina. Lisäksi KE ilmoitti antavansa ulkosuhdehallinnolle tehtäväksi selvittää kansainvälisen konferenssin järjestämistä poliittisen sopimuksen tueksi.

5. Tunisia (11048/15)

Ajan puutteen vuoksi Tunisiasta ei käyty keskustelua ennen ministereiden lounasta yhdessä PMI Habib Essidin sekä UMI Taïeb Baccouchen kanssa. Lounaalla esillä olivat mm. konkreettiset EU:n mahdolliset toimet (turvallisuussektorin reformi SSR, terrorismin vastaiset toimet CT, sekä mahdollinen YTPP-missio kuten rajahallinta). Samoin esille otettiin suunnitteilla oleva EU:n tuki Tunisialle, so. oliiviöljyn tuontikiintiön määräaikainen nosto 25 000 – 40 000 tonnia vuodessa sekä mahdollisimman alhaisin kustannuksin osallistumisen tarjoaminen Horisontti 2020 ohjelmaan.

Hyväksyttiin päätelmät, jossa ilmaistaan valmius EU:n tuen kasvattamiseen Tunisialle ja yhteistyön tiivistämiseen sen kanssa.

6. Lähi-idän rauhanprosessi (11049/15)

Käytiin lyhyehkö keskustelu Lähi-idän rauhanprosessista. KE/VPJ korosti että aihe on pidettävä EU:n agendalla. Todettiin, että tilanne heikentyy eikä edellytyksiä rauhanprosessin käynnistämiseksi ole näköpiirissä. EU:n tulisi keskittyä Gazan tilanteen parantamiseen; luottamuksen lisäämiseen parantamalla elinoloja kentällä; sekä valmistautumiseen poliittisen prosessin käynnistämiseksi. Tarvitaan uusi alueellisten ja kansainvälisten toimijoiden kehikko. Siirtokuntatuotteiden alkuperämerkintöjen osalta tekninen valmistelutyö olemassa olevan EU-politiikan toimeenpanoon liittyen etenee.

Puheenvuoron käyttäneet jäsenmaat olivat yhtä mieltä tilannearviosta ja jakoivat näkemyksen siitä, että nyt tulisi keskittyä Gazaan ja pyrkiä konkreettisten toimien avulla lisäämään osapuolten välistä luottamusta. Kahden valtion ratkaisu tulee turvata**.** Näkemyseroja oli EU:n roolista osan maista katsoessa EU:n olevan poliittinen toimija toisten painottaessa tasapainoisen välittäjän roolia. Painotettiin uusien ideoiden tarvetta, ei vain vanhojen kantojen toistoa. Aikaisemmin asetetut tavoitteet, kuten kahden valtion ratkaisun turvaaminen, eivät ole toteutuneet ja tätä tulee heijastella seuraavia EU-politiikkaa määriteltäessä. Peräänkuulutettiin EU:n selkeitä viestejä koskien Israelin siirtokuntapolitiikkaa ja painotettiin Länsirannan C-alueen merkitystä. Tuotiin kuitenkin myös esiin, että siirtokuntien osalta Israelille on hyvä viestittää, että siirtokuntalaajentamisen viimeaikainen pysähtyminen on pantu merkille.

Hyväksyttiin päätelmät, jossa mm. viitataan osapuolten vastuullisuuteen sekä pyydetään korkeaa edustajaa selvittämään eri vaihtoehtoja koskien ranskalaisten aloitetta kansainvälisestä tukiryhmästä (ISG) ja sen mahdollista toimeenpanoa alueellisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.

7. EU:n ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva toimintasuunnitelma (10875/15)

Hyväksyttiin EU:n ihmisoikeuksia ja demokratiaa koskeva toimintasuunnitelmasta vuosille 2015-2019 sekä päätelmät aiheesta. Keskusteluun osallistui EUn ihmisoikeuksien erityisedustaja Lambrindis. Todettiin, että tärkeää on edistää EUn ihmisoikeustyökalujen kehittämistä, paikallisten ihmisten voimaannuttamista, vaikeidenkin hallitusten suhteen toimimista, ihmisoikeuksien laajentamista, ei pakottavaa vaan rohkaisevaa toimintatapaa, lakien täytäntöönpanotyötä ja ICCn tukemista sekä EUn korkeaa profiilia. Seuranneissa puheenvuoroissa painotettiin ihmisoikeuksia EUn ulkoisen toiminnan ydinelementtinä ja pidettiin tärkeänä mm. seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksien esillä pitämistä. Tuotiin esiin, että tilanteita on lähestyttävä maakohtaisesti priorisoiden. Toimintasuunnitelmaa pidettiin hyödyllisenä instrumenttina ja korostettiin ennaltaehkäisevää toimintaa. Painotettiin ihmisoikeuksien olevan EUn arvojen keskiössä ja ne on huomioitava myös mm. terrorismin torjunnassa ja muuttoliikkeen hallinnassa.

8. Muut asiat.

Esillä oli lyhyesti **muuttoliike**, josta annettiin päätelmät. Esiin tuotiin Välimeren reitin lisäksi erityisesti Länsi-Balkanin reittiä saapuneiden tulijoiden nopeasti kasvanut määrä ja painotettiin, että EU:ssa tarvitaan keskustelua myös tästä näkökulmasta kiireellisesti ja kiirehdittiin aiheesta suunniteltua konferenssia. Hyväksytyissä päätelmissä annetaan vahva tuki EU:n kokonaisvaltaiselle ja aktiiviselle ulkoiselle maahanmuuttopolitiikalle. Laajemman ulko- ja turvallisuuspoliittisen lähestymistavan merkitystä korostetaan yhteistyön vahvistamisessa lähtö- ja läpikulkumaiden kanssa ja lähtösyihin vastaamisessa. Vallettan muuttoliikehuippukokouksen valmisteluiden etenemistä

kiitellään, samoin valmistellaan Länsi-Balkanin reittiä koskevan korkean tason konferenssin järjestämistä ja todetaan asiaan palattavan lokakuun ulkoasiainneuvostossa.

Komisaari Hahn kertoi 14.-15.7. neuvotellusta sovusta **Makedonian** kuukausia kestäneeseen poliittiseen kriisiin liittyen. Saavutetun sopimuksen mukaan syyskuussa maan oppositio palaa takaisin parlamenttiin 14 kuukauden jälkeen. Lisäksi syyskuussa aloittaa toimintansa erityissyyttäjä liittyen salakuuntelujupakkaan, lokakuussa tehdään hallituksessa sisäisiä muutoksia ja nykyhallitus jättää tehtävänsä tammikuussa, eli 100 päivää ennen 24.4. järjestettäviä uusia parlamenttivaaleja, jotka valmistellaan kansainvälisten toimijoiden, ETYJ:n, ODIHR:n ja Euroopan neuvoston kanssa yhdessä, jotta varmistettaisiin vapaat vaalit. Vaalien jälkeen voidaan myös miettiä miten edistää Makedonian eurooppalaista perspektiiviä.

Esiin nostettiin huolestuttava tilanne **Bosnia-Hertsegovinassa**, missä Serbitasavalta on ilmoittanut järjestävänsä oikeusjärjestelmää koskevan kansanäänestyksen. Tämä on sekä Daytonin sopimusta että Bosnia-Hertsegovinan ja EU:n välisen sopimuksen vastaista, eikä näin suinkaan ole maan sisäinen asia. EU:n nimissä on sekä Bosniassa että Brysselissä julkaistu lehdistötiedotteet. Maan uudistusten tulisi jatkua. Kansanäänestykselle ei ole vielä määrätty päivämäärää ja kansanäänestyksen järjestäminen tulisi välttää, tämä on ollut EU:n viesti. Alueella on tällä hetkellä herkkä tilanne, kuten viime päivien aikana Srebrenicassa on nähty.

Esillä olivat myös **venäjänkieliset mediaa koskevat aloitteet** EED:n (European Endowment for Democracy) puitteissa. Aiheeseen liittyen järjestetään syyskuussa korkean donor-tapahtuman.

Lisäksi esillä olivat **Kuuban** ja **Kolumbian** ajankohtaiset tilanteet. Yhdysvallat ja Kuuba avaavat suurlähetystönsä uudelleen 20.7. EU:n toivottiin koordinoivan toimiaan Yhdysvaltojen kanssa sen edistämiseksi että Kuuba sitoutuisi uudistuksiin kohti demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista. Kolumbiassa FARCin ilmoittama tulitauko astuu voimaan 20.7. Tulitauon pitävyys on merkittävää käynnissä olevien rauhanneuvottelujen kannalta.

EUNAVFOR MED -operaation todettin olevan vielä ensimmäisessä vaiheessaan, jossa tehdään tilannekuvaa. Täysi toimintakyky saavutetaan viikon päästä 27.7. Myöhemmin operaation komentaja voi ehdottaa toiseen vaiheeseen siirtymistä, mutta se edellyttää työtä YKTN-päätöslauselman aikaansaamiseksi ja Libyan suostumuksen saamiseksi. Asiaan palataan kesän aikana.

Suomen edustajat
Ulkoasiainministeri Soini ja virkamiesvaltuuskunta.

Asiakirjat
Asialista 10909/15

Liitteet

Viite

Asiasanat	ihmisoikeudet, Iran, Libya, Lähi-idän tilanne, Tunisia, YUTP, UAN Ulkoasiainneuvosto
Hoitaa	**OM, UM**
Tiedoksi	EUE, LVM, OKM, PE, PLM, SM, STM, TEM, TPK, VM, VNK, YM